

כי ממך הכל ומידך נתנו לך (דה"א כט, יד) ... וז"ש 'בסוכות תשבו שבעת ימים', ועל ידי זה תמשיכו ש'כל האזרח בישראל ישבו בסוכות', רומז על ז' אושפיזין עילאין שיבואו גם כן לסוכה, אבל כמו במצרים שהיו ישראל יושבים תחת ענני הכבוד ראו שהכל הוא מלמעלה, כן גם עתה תדעו שהכל הוא מכוחו ית', כי הוא הנותן לך כח לעשות, וזה 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל', וכאז כן תמיד".

האושפיזין יושבין בסוכות הרבה

דבר נפלא על דבר האושפיזין קדישין הבאים לישב בסוכה מידי יום ביומו, כותב הרה"ק רבי שרגא יאיר מביאלארוז' זצ"ל בספרו ארן עדות (ד"ה א"י בסוכות): "... בדרך משל למלך שהזמין מלך אחר להסב על שלחנו לסעוד עמו ומכבדו בכל דבר, אולם אינו מכבדו להושיב אותו במקומו שהוא יושב עליו תמיד, רק אח"כ הוא הולך עמו לפלטין שלו, ושם הוא חולק לו כבוד שמושיבו בראש והוא יושב בצדו, דוגמת כן נוכל להבין כאן באבהן קדישין אושפיזין עילאין, ביום הראשון אברהם אבינו הוא האושפיזא ויושב בראש, וכל האבות בצדו, וביום השני יצחק צריך לישב בראש, ואי אפשר שיחלוק לו אברהם אבינו הכבוד בסוכתו מקום הפלטין שלו להושיבו בראש במקום שהוא ישב שם בתחלה, והוא ילך לישב מן הצד, אין זה דרך הכבוד, אך הוא הולך לסוכת יצחק אבינו, ושם יצחק בראש ושאר האבות מן הצד, וכן ביום השלישי הולכין כולם לסוכת יעקב אבינו והוא יושב בראש, וכן בשאר הימים, ולכן כתיב בסוכות תשבו שבעת ימים, שאותם השבעה ימים יושבים האבות הקדושים בסוכות הרבה כנ"ל, וד"ל".

הזמנת האושפיזין באמצעות עסק התורה

אמנם, כדאי לציין אשר ההזמנה המקובלת ביותר להני אושפיזין קדישין הוא באמצעות לימוד התורה בתוך הסוכה, כה כותב הגאון המקובל רבי חיים הכהן מארם צובה זצ"ל [תלמיד מובהק למהרח"ן]

[צורה 12481]

בספרו טור ברקת (תרל"ט סק"ח): "יש לאדם להיות קורא בתוך הסוכה (שו"ע שם ס"ד), כי במה יזכה נער את ארחו לכל הגדולות האלה האמורות שנמצא לאדם כמה פעמים אם לא באמצעות לימוד התורה בתוך הסוכה⁽¹⁰⁾, ומה גם מאחר כי השבעה צדיקים שם נמצאו ושם היו, מה טוב לאדם לעסוק בתורה לעיניהם, כי הזמנה זו יותר מקובלת אצלם מן הסעודה הגשמית".

וכן כותב בספר יסוד ושורש העבודה (שם): "הנה זה בא למעלה בשערים הקודמים חיוב הלימוד על השלחן בכל ימות השנה, ומה גם בחג הקדוש הזה לכבוד ה' אושפיזין קדישין, כי עיקר כבודן הוא הלמוד על השלחן..."

*

קבלת האושפיזין בשמחה ובאנפין נהירין

כתבו בספרים, שחובה מיוחדת מוטלת על האדם לקדם בשמחה רבה ובאנפין נהירין את פני אורחיו הנכבדים, שבעת האושפיזין קדישין אלו, הבאים לדור עמו בסוכתו מדי יום ביומו, ולהיות שרוי עמם במשך ימי החג בחדוה עילאה ובשמחה של מצוה כראוי וכיאות, וכפי שהבאנו לעיל מדברי הרמ"ק הק' זצ"ל המובאים בספה"ק ראשית חכמה, שדייק מלשון הזוה"ק שכתב 'בעי בר נש למחדי בכל יומא ויומא באנפין נהירין באושפיזין אלין דשריין עמיה', כלומר שבכל יום ויום צריך שיהי' שמח שמחה מיוחדת בפני עצמו, שבכל יום יש לו אושפיזא בפני עצמו, וצריך להראות לו שמחה, כראוי לקבלת פני אורח חדש.

וכן מזהיר על כך הש"ס"ק (שם) בשם ספר יש שכר שפירש בכונת הזוהר הנז': "כתב הזוהר ובעי בר נש למחדי בכל יומא וכו', הרי שאסור להיות לו פנים עצובות, וק"ו משהו מכעס חלילה".

¹⁰ ראה לעיל סוף פרק א' (נוי סוכה) מש"כ אודות מעלת לימוד התורה בסוכה, וכמו שאמרו הצדיקים שאין לך 'נוי סוכה' גדול יותר מזה, (וראה שם בהערה 59-57).

דוגמת האורח הבא רק לעתים רחוקים

הרה"ק בעל התניא נבג"מ בסידורו העמיק לבאר מהות השמחה הפנימית המתגלית בהופעת האושפיזין בסוכה, וזל"ק (שער הסוכות עמ' רנ"ז) אחר שמביא לשון הזוה"ק בסוכות תשבו כו' קדמאה לאושפיזא וכו': "פירוש 'אושפיזין', היינו על דרך משל האורח הבא פתאום והוא נכבד, וגם להיות שאינו רגיל לבא רק לפרקים ועתים רחוקים, הנה מחמת זה תגדל השמחה באותו אדם כשבא לו האורח הנכבד, וכך יובן הנמשל, כי הנה בסוכות הוא זמן שמחתינו, וענין השמחה הוא רק ענין התגלות ההעלם, וידוע שבחינת ההעלם היינו כמו אור האהבה רבה שלמעלה מן השכל כנ"ל⁽¹¹⁾, ומפני שאינו רגיל לבוא בגלוי, על כן בהגלותו למטה מזה תסתעף השמחה, וכמ"ש (תהלים קיג, ט) אם הבנים שמחה, פירוש שהשמחה שנקרא אם הבנים, בהגלות נגלות אורה למטה הנעלם למטה בלבו של אדם, אזי יסתעף בחינת השמחה לפי שההעלם יצא לגילוי, שזהו דבר חדש ונכבד הוא מאור, עד"מ האורח הנכבד כשבא לעתים רחוקים כנ"ל, וכך הוא למעלה בבחי' מקיפים דאימא עילאה כאשר יבואו בגלוי בצל הסכך אזי נקראין 'אושפיזין עילאין', ובעי נר נש למחדי בהו לקבלם בשמחה, [אוצר החכמות 1234567]

¹¹ כפי שציאר הרה"ק התניא נבג"מ בסידור (שם בפסקא הקודמת): "פי' ללא דמהימנותא עד"מ הנל שהוא מכוסה ונעלם, צנחי' מקיף על האדם, כמ"כ כחיצ' ה' לך על יד ימינך כו', שיש הארה החופפת על האדם צנחי' מקיף והעלם צנחי' מרגיש זה כלל לא בשכל ולא במדות, היינו צחי' לל דסכך הסוכה... ויוצן דצר זה ממה שמצינו דוגמתו צאדם להיות שיש אהבה ויראה נולדין מן השכל כידוע, הרי אהוי"ר מורגשים צאדם, וגם בשכל המוליד אותם מורגשים הם, כי נולדים מן השכל הנקרא צינה לך יכילם המוח, אבל יש אהבה שלא יכיל אותה כלי המוח ולא ירגישנה כלל בשכל, ומכ"ש צלב, אלא הוא צנחי' העלם ומקיף... צהלצשה חיצונית כמו התלצשות האור צענן או צסכך שנקרא לל כידוע, וכדוגמא זו יוצן ממש ענין אור האהבה רבה דימינו תחצקני צסכך או צענני צבוד שנקרא ללא דמהימנותא, והם צנחי' מקיפים דצינה דאלי', ואח"כ מתפשטים למטה צכנס"י... פרשא גדפהא על כל אחד ואחד מישראל צשעה שיושב צלל וכו'...."

וכמ"ש תיבו אושפיזין עילאין כו', וזהו קדמאה לאושפיזא כו' שהכתוב אומר לאושפיזין הנ"ל תשבו בסוכות, דהיינו שיהיו מתגלין מן ההעלם... על חשיבות הענין להזהר מאוד לקבל את האושפיזין בשמחה ובחדוה, תעיד העובדא המסופר על הרה"ק רבי משה מקאברין זצ"ל, שפעם אחת הי' אצלו בקאברין אברך אחד מליטא על הימים הנוראים ר"ה ויוכ"פ, והוא רצה להשאר ולהיות שם גם בחג הסוכות, אך למחרת יום הכפורים בבוקר אמר הרה"ק מקאברין להאברך, תקבל פרידת השלום ותסע לביתך היום, אך כאשר האברך הנ"ל חשקה נפשו להיות גם בחג הסוכות, לא הראה לפניו כל היום, ובראות אותו בלילה, ויאמר לו שוב פעם, סע לביתך על יום טוב, והתנצל לפניו בתירוץ כי אין לו עגלה, ויאמר לו תסע לברעזע, ומשם הלאה, ולמחרת שוב אמר לו, הלא צויתך שתקבל פרידת שלום ותסע לביתך, והתחיל להתנצל לפניו כי חושק להיות יום טוב בקאברין, ויאמר אליו הרה"ק מקאברין בזה"ל: הלא תדע כי בביאתינו בהסוכה אומרים אנחנו 'עולו אושפיזין עלאין קדישין ליעול אברהם יצחק ויעקב וכו'', ומסתמא כשאנו אומרים מסתמא נמצאים המה, על כן אין ברצוני שתשב אתה עם המרה שחורה שלך על פניך אז בסוכתנו, על כן סע לביתך, והוכרח להתפטר מאתו בשלום ונסע לביתו. (ספר אור ישרים, חלק תורת משה).

זמן שמחתינו

ואכן, בגלל האושפיזין קדישין המופיעים בסוכות בני ישראל נקראת החג הקדוש הזה 'זמן שמחתינו', שאין לך גורם גדול לשמחה יתירה ככינוס צדיקים אלו, כה אמר הרה"ק השר שלום מבעלזא זצ"ל בספר מדבר קדש (לחג הסוכות עמ' פ"ט): "איתא בגמ' ובספרים טעמים למה נקרא סוכות זמן שמחתינו, ועוד י"ל דלכך הוא זמן שמחתינו דזה ידוע בספרים גודל מעלת הסוכה דבכל יום מימות החג באים השבעה רועים להסוכה, וכל אחד בא ביומו וכולם עמו, וכל איש ישראל צריך להאמין בזה שהם באים להסוכה, ולכך כשיש התאספות והתכנסות של צדיקים, ומצינו

שכינוס הצדיקים נאה להם ונאה לעולם (סנהדרין פ"ח מ"ה), ולכך הם ימי שמחה..."

*

נוסח הזמנת אושפיזין

[אוצר החכמה]

נוסחת רב המנונא סבא

'הזמנה' זו עתיקת היומין אף טבעו לה חכמים מטבע משל עצמה, וכפי שנראה ממאמר הזוהר הקדוש המובא לעיל היתה זו במקורה נוסחתו של רב המנונא סבא שחי עוד בזמן ביהמ"ק, וז"ל: "כי הא דרב המנונא סבא כד הוה עייל לסוכה הוה חדי, וקאים על פתחא דסוכה מלגאו, ואמר נזמן לאושפיזין מסדר פתורא, וקאים על רגלוהי ומברך ואומר: בסכות תשבו שבעת ימים, תיבו אושפיזין עלאין תיבו, תיבו אושפיזי מהימנותא תיבו..."

הנוסחאות השונות

אולם, 'סדר האושפיזין' אשר בדינו, אף על היותו פרי יצירתו של התנא רב המנונא סבא, מכל מקום ברצף הדורות מעת שמצא מקומו בסידורי ומחזורי החג הנדפסים, נשנו בו נוסחאות רבות ושונות, דומים בסגונם אחת לחברתה, אחת ארוכה ואחת קצרה, אמנם הנוסח הנפוץ ביותר היא נוסחתו המתוקנת של הגאון בעל יסוד ושורש העבודה זצ"ל, כפי שכותב בספרו (שם): "והנה בספרים האריכו בסדר זמון האושפיזין, ואנכי תכנתי לאנשים כערכי נוסח סדר זמון האושפיזין בדרך קצרה.. וזה הוא.. עולו אושפיזין עילאין קדישין, עולו אבהן עילאין קדישין, למיתב בצלא דמהימנותא עלאה בצילא דקוב"ה, ליעול כו' ועימיה כו', ותיכף ישב ויאמר, בסוכות תשבו שבעת ימים, תיבו אושפיזין עילאין קדישין, תיבו אבהן עלאין בצלא דמהימנותא בצלא דקוב"ה, זכאה חולקנא וזכאה חולקהון דישראל דכתיב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, ע"כ".

ובסידורים אחרים מובא ההתחלה בנוסח שונה קצת: "אזמין לסעודתי אושפיזין עילאין וכו', במטי מינך.. אושפיזי עילאי דיתבי עמי, ועמך כל אושפיזי ^{היה} עילאי" ... (ויש הכוללים שני הנוסחאות, וראה עוד בסדר האושפיזין הנדפסים, כמנהג הה"ק מקאזניץ, וכמנהג הה"ק מצאנז, ועוד).

בלשון ארמית

ובעוד אשר במבנה ה'אושפיזין' חלוקות הם הנוסחאות בתפוצות ישראל, אך אין זה אמור לגבי הלשון של אמירה זו, שנתקבל המנהג על הכל לאמרו בלשון הזוהר הק' שנכתבה בלשון ארמית, וכך פשט המנהג בכל קהילות ישראל מקדמת דנא לומר 'סדר האושפיזין' בלשון ארמית.

טעם לשבח על המנהג לומר נוסח הזמנת אושפיזין בלשון ארמית, ניתן על ידי הג"ר יוסף פאלאג'י זצ"ל ⁵ [בהגר"ח] בספרו יוסף את אחיו (מערכת א' אות ו' ארמי. ה' ע"ב), בהקדם מה שכתבו הראשונים ליתן טעם מדוע נתקן בליל פסח לומר הא לחמא עניא בלשון ארמית, וכתב בספר הפרדס לרש"י (ליקוטים אות כ"ט): "ומפני מה נוהגין לומר הא לחמא עניא בלשון ארמית ולא בלשון קודש, מפני המזיקין, שכך מצינו (חגיגה ט"ז ע"א) ששה דברים נאמרו בשדים ג' כמלאכי השרת ג' כבני אדם מדברים לשון קודש כמלאכים, ואילו היו מדברים בלשון הקודש הי' שומעין מה שאנו אומרים, כל מי שהוא רעב יבא ויאכל, היו מתקבצין כולן ומקלקלין כל הסעודה והיו עושין היזק, על כן נהגו לומר בלשון ארמית, שלא יהיו מבינין מה שאנו אומרים".

ולאור דברי רש"י אלו העלה הגר"י פאלאג'י זצ"ל ⁵, דכן הוא בלילי חג הסוכות, דהא הוקשו תרווייהו אהדדי מגז"ש ט"ו ט"ו, וז"ל: "ולפי זה נראה לי דזהו הטעם דתקנו רז"ל בחג הסוכות תוך הסוכה בלילי חג הסוכות עולו אושפיזין עלאין בלשון תרגום, כדי שלא יבואו המזיקין גם כן לאכול בסעודה בסוכה ויזיקו ח"ו בסעודה, והוי ט"ו ט"ו מחג המצות, וכיון שאינן יודעין לשון ארמית אינן באין".

אך צדיקים וגו' ישבו ישרים וגו'

הרה"ק בעל בני יששכר מדינוב זצ"ל הי' נוהג להוסיף על סדר הזמנת האושפיזין בעת שנכנסים לסוכה, לומר עוד מזמור מיוחד שבתהלים הרמוז בו ענין הסוכה ואושפיזין⁽¹²⁾, כפי שכותב בנו הרה"ק רבי ישעי' נפתלי הירץ מדינוב זצ"ל בספרו הנותן אמרי שפר (לסוכות עמ' כ"ב): "מה שנהגו אבותי [הבני יששכר ובנו הרה"ק רבי דוד מדינוב] זי"ע לומר מזמור חלצני ה' מאדם רע מאיש חמסים תנצרני וכו' (תהלים קמ) קודם שנכנסין לסוכה, זולת מה שנזכר ענין הסוכה בגוף המזמור [ה' וגו' סוכתה לראשי ביום נשק (שם ח)], יש לומר שהוא גם כן על סיום המזמור, ידעתי ה' כי יעשה ה' דין עני משפט אביונים, אך צדיקים וכו' ישבו ישרים וכו', שקאי על האושפיזין שהם בסוכה".

*

זמן ודרך אמירתו

אצל פתח הסוכה מבפנים

יש נוהגים לומר את סדר 'הזמנת האושפיזין' מיד כשנכנסים להסוכה בעת עמדו אצל הפתח, וכה מובא במקור הנודע למנהג זה, במאמר הזוהר הקדוש: "דרב המנונא סבא כד הוה עייל לסוכה הוה חדי, וקאים על פתחא דסוכה מלגאו ואמר נזמן לאושפיזין.. וקאים על רגלוהי ומברך ואומר.. תיבו אושפיזין עלאין תיבו, תיבו אושפיזי מהימנותא תיבו..."

וכן הי' מנהגו בקודש של הרה"ק מצאנז זצ"ל כפי הנמסר בדרכי חיים (הנהגות אות ק"ה): "בכל לילה כשבא לפתח הסוכה פתח רבינו הק' את פיו ואמר אזמן לאושפיזין". וכן נהגו אחריו בניו ויוצ"ח.

¹² ואילו נכדו הרה"ק בעל מנחת אליעזר ממונקאטש זצ"ל הי' נוהג לומר מזמור זה כליל א' של חג הסוכות 'צמח הסעודה', כמ"ס דרכי חיים ושלום (אות תשע"א).

הרה"ק רבי משה מראזודוב זצ"ל הי' מתחיל¹²³⁴⁵⁶⁷ לאמרו אצל הדלת, והמשיך באמירתה עד שהגיע למקומו. (צל הקודש מנהגי קודש אות ט"ז).

הרה"ק מהר"א מבעלזא זצ"ל נהג לאמרו ליד המזוזה בדלת הכניסה, 'בטרם' הכנסו אל הסוכה. (ביתו נאווה קודש עמ' רנ"ו). [אך להעיר מלשון הזוה"ק וקאים על פתחא דסוכה מלגאוו].

בעמידה

פרט נוסף באמירת ה'אושפיזין' שמצינו בו מנהגים חלוקים, שרבים נוהגים לאמרו דיקא 'בעמידה', כפי שנראה בלשון הזוהר כשמביא מנהגו של רב המנונא סבא: "...וקאים על רגלוהי ומברך ואומר... תיבו אושפיזין עלאין תיבו".

אמנם, בספר יסוד וישרש העבודה כותב המנהג (שם): "יעמוד בפתח הסוכה מלגאוו ויאמר נוסח דרע"מ סבא הנ"ל בזה"ק, עולו אושפיזין וכו' ליעול וכו', ותיכף ישב ויאמר בסוכות תשבו שבעת ימים, תיבו אושפיזין עלאין קדישין תיבו"...

וכן נהגו הרה"ק מראזודוב זצ"ל ובנו הרה"ק רבי יצחק מפטיטשין זצ"ל לישב בעת אמירת הקטע המתחיל 'תיבו תיבו' וכו'. (צל הקודש שם). וכן נהג רביה"ק מסאטמאר זצ"ל, ואמרה בתנועה מיוחדת עריבה ונעימה שקיבל מחותנו [בזיוו"ר] הרה"ק רבי אברהם חיים מפלאנטיש זצ"ל [בהה"ק מראזודוב זצ"ל]⁽¹³⁾. (מחזור דברי יואל מנהגי קודש אות מ"ב).

¹³ ופעם בערוז ימיו כשנכנס רביה"ק ז"ל לסוכתו, ואמר הנוסח של אזמין לסעודתי אושפיזין עלאין וכו' בתנועה עריבה ונעימה, אמר להמשכ"ק: הנוסח הזה הוא משל חמי שהי' צעל מנגן נפלא בתנועות מתוקות, ואילו אבא מארי [צעל קדויו"ט ז"ל] אמרו בתנועה פשוטה. (מושיען של ישראל ח"ד פל"ד).

בהרמת ידיים

נוהג מיוחד לומר הזמנת האושפיזין ב'הרמת ידיים', מוצאים אנו בקיצור הכוונות של המק וב' האלקי רבי משה חיים לוצאטו זצ"ל (סוד הסוכה): "וכשתלך בסוכה תאמר יהי רצון הכתוב בשערי ציון, ותאמר בקול רם, בסוכות תשבו שבעת ימים תיבו אושפיזין עילאין תיבו, תיבו אושפיזי מהמנותא תיבו, וזה תאמר בהרמת ידיך, וז"ל הזמנת הז' כורתי ברית שבאים בסוכה כמ"ש בזוהר". [וקצת מקור לזה בלשון הזוה"ק ארים ידוי וחדוי ואמר זכאה חולקנא זכאה חולקהון דישראל"...].

*

1234567890

האושפיזין ומלאכי השרת

שלום עליכם ואח"כ אושפיזין - אושפיזין קודם שלום עליכם -
האושפיזין רוחה שלום עליכם

שינויי מנהגים נתהוו בנוגע לזמן אמירת 'סדר האושפיזין' בימי הסוכות שחל בשבת קודש, באשר שמנהג ישראל בכל ליל שבת להתחיל מיד בבואו מביהכ"נ בשיר המקובל שלום עליכם מלאכי השרת, ובכך בחג הסוכות שחל בשב"ק נתעורר השאלה אימתי לומר את סדר אושפיזין, האם מיד בכניסתו לסוכה עוד לפני השיר של שלום עליכם, או לדחות אמירתו אחר גמר הזמירות כולו לפני הקידוש על היין⁽¹⁴⁾.

¹⁴ ולציין שבעצם אמירת 'שלום עליכם' בכל יו"ט או חוה"מ שחל בשבת, נהגו זכמה מקומות שלא לאמרו כלל, כמ"ש בא"ף הבוגן (על המט"א סי' תקפ"ג סק"א) "מנהגינו שלא לאמרו ציו"ט שחל בשבת". וככה ה' נהג הרה"ק בע"ל מנחת אלעזר ממונקאטש זצ"ל כמנהג אבותיו הק' שכל יו"ט וחוה"מ שחל בשבת לא נהג לומר 'שלום עליכם' ורצון כל העולמים ואומר בשבת, רק אשת חיל (דרכי חיים ושלום אות תקי"ד). והאושפיזין כליל שב"ק נהג לאמרו לפני הקידוש, כמ"ש דרכי חו"ש (בהשמטות והוספות לאות תש"ע): "בשבת חוה"מ אחר אשת חיל אתקינו סעודתא וגו' עד אחיין לסעודא בהדה, ואח"כ סדר האושפיזין". וראה מה שהאריך בספרו דברי תורה (ח"ט אות ע"ב) בטעם הדבר יע"ש.